

Hicret yurdu ve sünnet ocağı olması sebebiyle Medine'nin sağlam görüşlü şahsiyetleri barındırdığı kanaatine Abdullah b. Ömer'de de rastlanmaktadır. Abdullah b. Zübeyr ile Abdülmelik b. Mervân kendisini istişare için yanlarına çağırarak zaman İbn Ömer onlara, "Gerçekten müşavere etmeyi düşünüyorsanız dârü'l-hicre ve's-sünneye gelmenizi tavsiye ederim" diye haber göndermiştir. Medineliler'in din ilimlerindeki üstün yerini belirtmek isteyen İmam Şâfiî onların bilmediği bir hadisi zayıf saymak gerektiğini söylemiştir.

Bizzat Hz. Peygamber'in Medine'nin önemini belirtirken körüğün demirin kırımını yok ettiği gibi Medine'nin de kötü kimseleri dışarı atacağını, müminlerin Medine'de toplanacağını, orayı meleklerin koruması sebebiyle veba hastalığı ile deccâlin bu beldeye giremeyeceğini, evi ile minberi arasındaki yerin cennet bahçelerinden bir bahçe olduğunu söylemesi (Buhârî, "Fezâ'ilü'l-Medîne", 2, 6, 9, 12), bunlara ilâve olarak Medine'de vefat edip yine oraya gömülmesi gibi sebepler bu şehrin sünnet yurdu olarak müslümanlar nazarındaki değerini daha da arttırmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, I, 155; Buhârî, "Menâkıbü'l-enşâr", 46, "İ'tisâm", 16, "Fezâ'ilü'l-Medîne", 2, 6, 9, 12; Kâdî İyâz, *Tertibü'l-medârik* (nşr. Ahmed Bükeyr Mahmûd), Beyrut 1387/1967, I, 58-60, 62-63; Semhûdî, *Vefâ'ü'l-vefâ*, I, 3-19; Münâvî, *Feyzü'l-kadîr*, VI, 264-265; *Mir'âtü'l-Haremeyn*, II, 161.

AHMED MUHAMMED NURSEYF

DÂRÜŞŞAFKA

(دار الشفة)

Öksüz ve yetim

müslüman çocukları okutmak için Cem'iyet-i Tedrîsiyye-i İslâmiyye tarafından 1873 yılında İstanbul'da açılan mektep.

Dâire-i Askeriyye ruznâmecisi Yûsuf Ziyâ Bey'in (Paşa) teşvik ve öncülüğü ile Gazi Ahmed Muhtar Paşa (sadrâzam), Vidinli Tevfik Paşa, Sakızlı Ahmed Esad Paşa (sadrâzam) ve Ali Nakî Efendi tarafından, diğer unsurlara göre yoksul ve geri kalmış müslüman halk çocuklarının eğitim ve öğretimine yardımcı olmak üzere 21 Şevval 1280 (30 Mart 1864) tarihinde Cem'iyet-i Tedrîsiyye-i İslâmiyye adlı bir dernek kurulmuştur.

15 Muharrem 1289 (25 Mart 1872) tarihli Cem'iyet-i Tedrîsiyye-i İslâmiyye Ni-

zamnâmesi'nde (*Düstur, Mütemmim*, s. 1-6) cemiyetin vatan sevgisini ve millet gayretini esas alacağı, üyelerinin bu yön-de çaba gösterecek şahıslardan oluşacağı belirtilmektedir (md. 5). Cemiyetin idare ve tedris meclisi adıyla seçimle oluşan iki organı bulunduğunu belirten nizamnâmede, Tedris Meclisi âzalarının istifa etmedikleri sürece üyeliklerinin devam edeceği hükmünün getirilmesi (md. 14), cemiyetin bütün zorluklara rağmen uzun süre yaşamasına imkân sağlamıştır. Nizamnâmede okutulacak dersler belirlenmekle birlikte ileride bu derslerde değişiklik yapılmasına veya başka dersler ilâvesine de imkân verilmiştir.

Cemiyet ilk faaliyet olarak Yûsuf Ziyâ Paşa'nın şahsî imkânlarıyla tamir edilen, Beyazıt'ta Simkeşhâne'deki Vâlide Emetullah Kadın Mektebi'nde bir çırak okulu açmıştır. Kapalı Çarşı'daki esnaf çıraklarına okuma yazma, hesap, sosyal bilgiler ve İslâm dini esaslarını öğretmek amacıyla açılan bu mektep büyük ilgi görmüş ve zamanla yetersiz hale gelmiştir. Bunun üzerine Aksaray'daki Ebûbekir Paşa Mektebi cemiyetin idaresine verilerek burada da bir şube açılmış ve faaliyeti 1865'ten 1873'e kadar aralıksız devam etmiştir. Çırak mekteplerinde nizamnâme gereğince dersleri fahri olarak cemiyet üyeleri veriyordu. Üç sınıftan oluşan mektepte okuma yazma, ilmiyel, Kur'an, Türkçe gramer, kompozisyon, matematik, tarih ve coğrafya gibi dersler okutuluyordu. Kitap ve her türlü ders aracı öğrencilere parasız sağlanmaktaydı. Türkiye'de ilk halk mektebi sayılan bu çırak mekteplerinin eğitimi 1864'ten 1873'e kadar sürdü. Bu tarihten sonra çırak mekteplerinin niçin kapatıldığı kesin olarak bilinmiyorsa da Maarif Nâzırı Münif Paşa'nın adı geçen mektep binasını 1873'te cemiyetin elinden almasının veya söz konusu mektebi Dârüşşafaka ile birlikte yürütmenin zorluklarının bunda rolü olduğu tahmin edilmektedir.

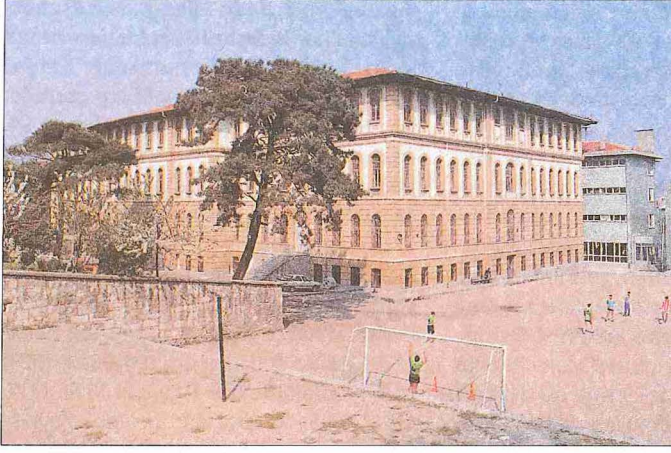
Cem'iyet-i Tedrîsiyye-i İslâmiyye, eğitim ve öğretim faaliyetlerinin bir parçası olmak üzere telif ve tercüme yoluyla ders kitapları, kaynak ve yardımcı kitaplar hazırlatmış, bunlar Dârüşşafaka'nın yanında birçok resmî okulda da okutulmuştur. Cemiyet bu faaliyetiyle aynı zamanda önemli bir gelir kaynağı sağlamıştır. Tesbit edilebildiği kadarıyla cemiyetin kuruluşundan itibaren çeşitli konularda elli sekiz kitap bastırılmış olup bunlardan özellikle cemiyetin adıyla ta-

nınan *Elifbâ*, Kadri Efendi ile Yûsuf Ziyâ Paşa'nın birlikte hazırladıkları hesap kitabı ve Rızâ Paşa'nın hazırladığı *Esmâ-i Türkiyye* adlı sözlük büyük ilgi görmüştür. Son kitabın 1317 (1899) yılında 14. baskısı yapılmış, eser Sâlih Vehbî tarafından Arapça'ya tercüme edilerek Türkçe'siyle birlikte basılmıştır (Şam 1311, 1318). Aynı sözlük Hüseyin Remzi tarafından geliştirilip *Ünsü'l-lugât* adıyla yayımlanmıştır (İstanbul 1305). Müderrislerden Mihaliçli Mustafa Efendi'nin *Emsile-i Cedide*'si (İstanbul 1298, 1313, 1323) ve *Tekmile-i Binâ'sı* (İstanbul 1304, 1317, 1323, 1325), Arapça öğretimini kolaylaştırmak amacıyla yazılmıştır. Süleyman Paşa'nın hazırlamış olduğu *İlmihal* de birçok defa basılmış (İstanbul 1286, 1289, 1291), yeni baskılarında yazarı tarafından gerekli değişiklikler yapılmıştır. Dârüşşafaka'nın yedinci sınıfında okutulmak üzere Hâfız Mehmed Emin Efendi'nin *Muhtasar-ı Menâr Tercümesi* adıyla Türkçe'ye çevirdiği eser de yayımlanmıştır (İstanbul 1298).

Akaid, fıkıh, Arapça, dil öğretimi, ilmiyel kitaplarından başka tabiat, hayvanat, nebatat gibi değişik alanlarda hazırlanan kitaplar, özellikle Binbaşı Ali Sâib Bey'in *Mufasssal Memâlik-i Osmâniyye Coğrafyası*, Hüseyin Paşa'nın *Memâlik-i Osmâniyye Ziraat, Ticaret ve Maâdini Coğrafyası* başlıklı kitapları, İbrâhim Şemsi Bey'in tercüme ettiği üç ciltlik *Târîh-i Umûmî* gibi eserler, ülkede ilk olarak öğretim birliğini sağlamayı hedef alan bir program içinde hazırlanmış ve birbiri ardınca yayımlanmış önemli ders kitaplarıdır.

Cemiyet kitap yayınları yanında *Me-bâhis-i İlmiyye* adıyla 1867 yılından itibaren bir de aylık dergi çıkarmıştır. Birkaç yıl devam ettiği anlaşılan bu derginin muhtevası önceleri doğrudan doğruya cemiyetin talebelerine yönelik iken zamanla diğer okullara da hitap edecek şekilde genişletilmiştir. Dergi daha çok pozitif bilimlere ağırlık vermiş, çeşitli şekil, çizim ve cetvellerle konuları açıklamaya yardımcı olmuştur. Dergide Vidinli Tevfik ve Ahmed Muhtar gibi cemiyetin kurucularının ilmi ve teknik konulardaki yazılarına yer verilmiştir.

Cem'iyet-i Tedrîsiyye-i İslâmiyye üyeleri ibtidâî seviyesinde düzenli bir okul açmayı düşündükleri sırada, Paris seferinden İstanbul'a gelerek cemiyete katılan Sakızlı Ahmed Esad Paşa'nın tavsiyesiyle Dârüşşafaka'tı İslâmiyye adıyla bir mektep kurmaya karar verdiler. Esad

Dârüşşafaka -
Fatih / İstanbul

Paşa, Paris civarında gördüğü asker yetimlerinin eğitimine mahsus Prytanée Militaire de la Flèche gibi bu yeni okulun müslüman kız ve erkek yetimlere mahsus bir kurum olmasını düşünüyordu. Mektebin, İstanbul'un en havadar yeri sayılan Sultan Selim ile Fâtih camileri arasında, Haliç ve Boğaz girişine hâkim bir tepe üzerinde inşa edilmesi kararlaştırıldı. Arsa bedeli olan 210.000 kuruş Sultan Abdülaziz tarafından verildi. Binanın planları, Dolmabahçe Sarayı mimarı Ohannes Balyan Kalfa'ya özel olarak yapıldı. Başta Şehremini Server ve cemiyetin kurucusu Yûsuf Ziyâ beyler olmak üzere devlet görevlilerinden oluşan bir heyetin kontrolü altında inşaat 26 Rebîülâhîr 1285'te (16 Ağustos 1868) başladı, 2 Cemâziyelevvel 1290'da (28 Haziran 1873) sona erdi ve aynı yıl öğretime başlandı. 3.071.263 kuruş olan inşaat masrafının 500.000 kuruşu Abdülaziz tarafından, 374.900 kuruşu maliye hazinesinden, geri kalan kısmı da başta Sadrazam Âlî Paşa olmak üzere vezirler ve yüksek devlet memurlarının yaptıkları bağışlardan karşılandı.

Dârüşşafaka'nın idaresi ve okutulacak dersler hakkındaki nizamnâme, okula on yaşından büyük olmayan yetim ve fakir müslüman çocukların alınmasını, okulun ve öğrencilerin her türlü masraflarının Cem'iyet-i Tedrîsiyye-i İslâmiyye'ce karşılanmasını, bir idare, bir de eğitim kurulu oluşturulmasını, mektebin ve talebelerin durumu ile yakından ilgilenmek üzere bir müdür, bir de müdürü tayin edilmesini ön görüyordu. Nizamnâmede öğrencilerin askeriye ve devlet dairelerinde çalışmalarına imkân verecek şekilde eğitilecekleri ve geceleri okulda kalacakları belirtilmişti. Dârüşşafaka'ya başlangıçta kız öğrencilerin de alınması düşünüldüğünden mektep binası

iki taraflı yapılmıştı. Ancak o sırada bazı sakıncalar ileri sürülerek kız öğrenci alınmasından vazgeçildi.

Dârüşşafaka'nın eğitim ve öğretim programı devrin ibtidâî, rüşdiye ve idâdî programlarını içine alacak şekilde hazırlanmakla birlikte Maarif Nezâreti'ne bağlı okullarda uygulanan programların çok üstündeydi. Nizamnâmede dersler sekiz yıllık olarak ve özellikle Dârüşşafaka'da okutulmak üzere programlanmıştı. Birinci sınıfın dersleri, öğrencilerin rüşdiye programını takip edebilmelerini sağlayacak şekilde düzenlenmiş, son iki sınıfın dersleri ise öğretim seviyesi bakımından yüksek okul programına göre hazırlanmıştı. Bu bakımdan Dârüşşafaka'nın son iki sınıfı âlî derece kabul edilmiş ve 1873-1894 yılları arasında mektebi bitirenler yüksek okul mezununu sayılmıştır.

Sakızlı Ahmed Esad Paşa'nın Paris'ten getirdiği okul programı esas alınarak cemiyet üyeleri tarafından hazırlanan programa göre Dârüşşafaka'da başlangıçta Türkçe, Arapça, Farsça, Fransızca, dinî ilimler, Osmanlı tarihi, genel tarih, Osmanlı coğrafyası, genel coğrafya, mantık, edebiyat ve kompozisyon, aritmetik, cebir, geometri, fizik, kimya, topografya, jeoloji, tabiat bilgisi, astronomi, makine bilgisi, Osmanlı kanunları, iktisat ve defter tutma usulü gibi dersler okutuldu.

Bu programda zaman içinde ihtiyaçlara göre bazı değişiklikler de yapıldı. Meselâ 1880'de programa alınan elektrik dersi, son sınıflara konulan telgraf dersiyle birlikte temel dersler arasına girdi. 1873-1894 döneminde okul âdeta bir telgraf fen mektebi hüviyetini kazandı. Bu sebeple 1881'de okuldaki ilk defa mezun olan sekiz kişi, cemiyet üyesi olan Posta ve Telgraf Nâzırı İzzet Efendi'nin

gayretiyle nezâret kalemlerine alındılar. Posta ve Telgraf Nezâreti'ne fen memuru yetiştirmek ve bundan böyle Dârüşşafaka mezunlarının bu nezâret için yetiştirilmelerini sağlamak üzere programa fenn-i telgrafiyye adıyla bir ders daha konuldu. Posta ve Telgraf Nezâreti ilk mezunlardan üç, ikinci mezunlardan da bir olmak üzere dört kişiyi 1883 yılında Paris'teki telgraf mektebine gönderdi. Bunlardan iyi sonuç alınması üzerine iki yıllık aralıklarla ikişer mezunun Paris'e gönderilmesine devam edildi.

Dârüşşafaka programı yine de zamanın ihtiyaçlarına cevap vermediği için öğretmenlerden bir komisyon kurularak 1887'de yeni bir program hazırlandı. Mecelle ve fıkıh gibi bazı dersler terkedildi. Yeni program çalışmasında, o sırada Dârüşşafaka'nın Posta ve Telgraf Nezâreti ile Rûsûmat İdaresi'ne eleman yetiştirmiş olması da dikkate alındı. Posta ve Telgraf Nezâreti'ne memur olacaklar için yedi ve sekizinci sınıflarda okutulan telgraf dersi aynen bırakılırken Rûsûmat idarelerine ayrılacak olanlar için vergi meseleleriyle ilgili dersler konuldu.

Dârüşşafaka'ya ilk tedrisata başladığı 1873'te elli dört öğrenci kaydedilmiş, bunlardan okuma yazma bilen yirmi sekiz kişi ikinci sınıfa, diğerleri birinci sınıfa alınmıştı. Okul gerek eğitim gerekse idare bakımından en iyi dönemini 1873-1894 yılları arasında yaşadı. Bu dönemde okulun eğitim kurulu başkanı olan Askerî Okullar Ders Nâzırı Süleyman Paşa'nın gayretleriyle pek çok subay öğretmen Dârüşşafaka'da fahrî olarak ders verdi. Bu arada cemiyet üyeleri veya öğretmenler tarafından birçok ders kitabı telif veya tercüme edildi. Okulun bastırıldığı bu ders kitapları öğrencilere parasız dağıtıldı.

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nın patlak vermesi Dârüşşafaka'yı da etkiledi. İstanbul'da toplanan Rumelili göçmenlerin bir kısmı okula yerleştirildiği için altı ay kadar ders yapılamadı. Çoğu subay olan öğretmenleri cepheye gittiğinden altıncı sınıf öğrencileri bir yıl ders görmedi. Öğrencilere bile zor yeten okul gelirlerinin göçmenlere harcanması yüzünden maddî sıkıntı had safhaya ulaştı. Gazi Ahmed Muhtar Paşa'nın gayretiyle Hindistan'dan bir miktar yardım alındı. Nihayet muhacirlere yer bulunarak Dârüşşafaka eski haline kavuşturulmaya çalışıldı. Okulda basılmış olan ders kitaplarının bir kısmı padişaha hediye edilerek bundan sağlanan 80.000 kuruş yar-

dımla muhacirlerin harap ettiği okul binası onarıldı.

1884 yılında Dârüşşafaka'yı ziyaret eden ve okuldan çok memnun kalan Sadrazam Küçük Said Paşa'nın gayretiyle, Dârüşşafaka'nın iâşe bakımından eksikliklerinin tamamlanmasına ve bunun maliye hazinesinden karşılanmasına karar verildi. Ayrıca Said Paşa'nın Dârüşşafaka hakkında verdiği bilgilerden memnun olan II. Abdülhamid, o yıl mektebi bitiren altı öğrenciyi kabul etti. Öğrenciler bizzat yaptıkları tabloları padişaha verdiler. Bu tarihten sonra Dârüşşafaka'dan her yıl mezun olanların isimlerini ve tablolarını padişaha takdim etmeleri âdet haline geldi.

Yeniden eski gücüne kavuşan Dârüşşafaka'nın bu dönemi de uzun sürmedi. Okulun kurucusu ve destekleyicisi olan Cem'iyet-i Tedrîsiyye-i İslâmiyye zayıfladı. Her türlü toplantının yasaklandığı bu dönemde cemiyet üyeleri bir araya gelemez oldular; nihayet 1888'de toplantılarını fiilen tatil ettiler; Dârüşşafaka tekrar malî sıkıntı içine düştü. Durumu öğrenen II. Abdülhamid Dârüşşafaka'yı himayesine alarak Maarif Nezâreti'ne okula 458 lira nakdî yardım yapılmasını emretti. Sadrazam Cevad Paşa da Osmanlı Devleti'nden imtiyaz alan şirketlerin Dârüşşafaka'ya nakdî yardım yapmaları usulünü başlattı; ayrıca Dârüşşafaka mezunlarının Posta ve Telgraf Nezâreti ile Rüşûmat İdaresi'nde çalışmaları konusunda bir irade çıkarılmasını sağladı.

Dârüşşafaka'da gelirlerin sabit kalmasına karşılık öğrenci sayısının zamanla 400'den 700'e yükselmesi, 1894'ten itibaren eğitimde önemli gerilemelere sebep oldu. Bunun üzerine padişah çıkardığı bir irade ile Dârüşşafaka'yı 1903 yılında Maarif Nezâreti'ne bağladı; bu sayede hem idarî personel ve öğretmen açığı büyük çapta kapatıldı, hem de okulun maddî ihtiyaçları karşılandı. Ancak bu değişikliklerle Dârüşşafaka'nın bir devlet okulu halini alması, kuruluş amacından uzaklaşmasına yol açtı. Nitekim o güne kadar mektebe fakir ve yetim müslüman çocuklar alınırken bu değişiklikten sonra analı babalı olanlar, hatta birçok ileri gelen ailenin çocukları da okula girmeye başladı. Bu durum II. Meşrutiyet'in ilânına kadar devam etti.

II. Meşrutiyet'in getirdiği hürriyet havasından faydalanan Dârüşşafaka mezunları, 8 Ağustos 1324'te (21 Ağustos 1908) bir araya gelerek mezunlar cemi-

yetini kurdular. Cemiyetin daveti üzerine, devrin meşhur siyasîlerinin de aralarında bulunduğu Cem'iyet-i Tedrîsiyye-i İslâmiyye üyeleri 16 Kânunusânî 1324'te (29 Ocak 1909) toplandı. Cemiyet, nizam-nâmesi gereği tabii reis olan sadrazamın başkanlığında yeniden çalışmalarına başladı (12 Mart 1325/25 Mart 1909). İlk iş olarak Dârüşşafaka'yı geri almak için Bâbiâli'ye ve Maarif Nezâreti'ne müracaat etti. Yedi ay kadar süren yazışmalardan sonra Dârüşşafaka Cem'iyet-i Tedrîsiyye-i İslâmiyye'ye iade edildi (4 Temmuz 1325/17 Temmuz 1909). Maarif Nezâreti'nin Dârüşşafaka'ya verdiği yıllık 859.000 kuruş tahsisatın bundan böyle aylık olarak ödenmesi ve mektebin eğitim ve öğretiminin diğer özel okullar gibi maarif müfettişlerince denetlenmesi kabul edildi. Dârüşşafaka, Cem'iyet-i Tedrîsiyye-i İslâmiyye idaresindeki bu özel durumunu Cumhuriyet dönemine kadar korudu.

Cumhuriyet'in ilânından sonra Dârüşşafaka da maarifin normal orta öğretim programını uygulamaya başladı ve Dârüşşafaka Lisesi adını aldı. Cem'iyet-i Tedrîsiyye-i İslâmiyye'nin adı 26 Nisan 1935'te Türk Okutma Kurumu, 3 Ocak 1953 tarihinde de Dârüşşafaka Cemiyeti olarak değiştirildi. Cemiyetin ilk kurucuları, okulun geleceğini güven altına alabilmek için başkanlığı sadrazamlara vermişlerdi. Cumhuriyet'in ilânından sonra da başbakanlar cemiyetin tabii başkanı sayılmıştır.

Dârüşşafaka Lisesi'nde 1955 yılında İngilizce öğretime geçildi. Önceleri iki yıllık hazırlık sınıfıyla birlikte sekiz yıl devam eden öğretim, sonradan hazırlık sınıfının bir yıla indirilmesiyle yedi yıla düşürüldü. Dârüşşafaka Cemiyeti 15 Temmuz 1969'da aldığı bir kararla okulda karma eğitimi başlattı. 1971-1972 öğretim yılında, ihtiyaçları artık karşılayamaz duruma gelen eski binadan okul bahçesinin bir bölümüne inşa edilen yeni binaya geçildi. Eski bina ise müze haline getirildi. Günümüzde de babasız veya anasız babasız fakir çocukları kabul eden Dârüşşafaka'nın ihtiyaçları hayır sever yurttaşların bağışlarıyla karşılanmaktadır. Okulda parasız yatılı öğrenim gören öğrenciler bunun karşılığında herhangi bir yükümlülükle bağlı değildirler. Öğrencilerin ders araçları ve giyim eşyaları da okul tarafından sağlanmaktadır. Bugün 600 civarında öğrencinin eğitim gördüğü Dârüşşafaka'dan çok sayıda ilim adamı, idareci, asker ve sanatkar yetişmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Cem'iyet-i Tedrîsiyye-i İslâmiyye Salnâmesi, İstanbul 1332 r.; *Düstur: Mütemmim*, İstanbul 1333 r., s. 1-6; *Dârüşşafaka Talimatnâmesi*, İstanbul 1946, md. 2, 6; *Dârüşşafaka Cemiyeti Nizamnâmesi*, İstanbul 1953, md. 3, 45; *Dârüşşafaka Cemiyet Tüzüğü*, İstanbul 1974, md. 66; Mehmed İzzet v.dğr., *Dârüşşafaka*, İstanbul 1927; *Dârüşşafaka 1873: 75. Yıl*, İstanbul 1948; *Dârüşşafaka: 95. Yıl*, Ankara, ts.; *Dârüşşafaka 1873-1973: 100. Yıl*, Ankara 1973; İbnülemin, *Son Sadrazamlar*, III, 1863; Nâfi Atuf (Kansu), *Türkiye Maarif Tarihi Hakkında Bir Deneme*, Ankara 1930, s. 127-129; *Türkiye Maarif Tarihi*, II, 487-494; III, 917-922, 946-948; *Türk Okutma Kurumu Dârüşşafaka*, İstanbul 1947; İsmail Fenni Ertuğrul, *Hakikat Nurları*, İstanbul 1949, Osman Ergin'in girişi, s. XII; Özege, *Katalog*, I, 348, 363-364; II, 697; IV, 1789; V, 1964; Hüseyin Hatemi, *Medeni Hukuk Tüzel Kişileri*, İstanbul 1979, I, 193; Hilmi Ziya ülken, *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi*, İstanbul 1979, s. 65; *Osmanlı İlmî ve Meslekî Cemiyetleri* (haz. Ekmeleddin İhsanoğlu), İstanbul 1987, s. 26, 82; Tahirülmevlevî (Olgun), *Matbuat Alemindeki Hayatım ve İstiklâl Mahkemeleri*, İstanbul 1990, s. 360-361; M. Şemseddin (Günaltay), "Bursa'da Dârüşşafaka Tesisi Münasebetiyle", *SR*, I/8 (1328), s. 362-364; Galip Kaynak, "En Eski Eğitim Müesseselerinden Dârüşşafaka", *Bizim Şehir*, sy. 18, İstanbul 1991, s. 20; Ö. Faik Numanzâde, "Kafkasya'dan İstanbul'a Yahut Mekteple Medrese Arasında" (haz. Fazıl Gökçek), *Dergâh*, sy. 18-21, İstanbul 1991; R. Ekrem Koçu, "Cemiyeti Tedrîsiyye-i İslâmiyye", *İstA*, VII, 3483-3485; a.mlf., "Çırak Mektebi", a.e., VII, 3941-3943; a.mlf., "Daruşşafaka", a.e., VIII, 4254-4264.

HALİS AYHAN — HAKKI MAVİŞ

DÂRÜŞŞİFA

(bk. BİMÂRİSTAN).

DÂRÜTTAKİYYE

(دارالتقى)

Bazı itikadî fırkalarca muhaliflere karşı gerçek inançın gizlendiği yer anlamında kullanılan tabir (bk. TAKİYYE).

DÂRÜTTA' LİM-i MÜSİKİ

(دارالتعليم موسيقى)

İstanbul'da kurulan Türk müzikisi cemiyeti ve topluluğu.

1912 yılında bestekâr ve ud sanatçısı Fahri Bey (Kopuz) yönetiminde Şehzadebaşı'nda faaliyetine başladı. Bazı yayınlarda kuruluş tarihinin 1916 yılı olarak gösterilmesi yanlıştır. Amacı Türk müzikisini geliştirmek, ses ve saz sanatkar-